

Από τη «Γενιά της Αμφισβήτησης» στη λογοτεχνία της Κρίσης

Νίκη Eideneier - Αναστασιάδη

Καταρχήν πρέπει να ομολογήσω πως κατά τη διατύπωση του τίτλου της ανακοίνωσής μου προέτρεξα των δυνατοτήτων μου και των δυνατοτήτων του χρόνου που μας παραχωρείται. Αναγκαστικά λοιπόν περιόρισα το θέμα μου στην ποίηση, οπότε, κι εκεί με δέος, θα αναφερθώ στα πιο προσιτά σε μένα χαρακτηριστικά παραδείγματα.

Εξ άλλου όταν μιλάμε για τη λεγόμενη¹ «Γενιά της Αμφισβήτησης» εννοούμε κυρίως τους ποιητές της «Γενιάς του '70», όπως επίσης ονομάζονται από τους μελετητές τριάντα περίπου δημιουργοί που έκαναν την εμφάνισή τους στη σημαδιακή εκείνη δεκαετία με ολοκληρωμένες ποιητικές συλλογές. Οι περισσότεροι από αυτούς εξακολουθούν να παράγουν έργο, παρακολουθώντας και συμμετέχοντας στο ποιητικό γίνεσθαι της σημερινής εποχής, έστω κι αν ο καθένας τους εξελίχθηκε ατομικά, δίνοντας το εντελώς προσωπικό του στίγμα και πάντως «εκτός οποιασδήποτε ομάδας».

Σίγουρο ωστόσο μπορεί να θεωρηθεί ότι στις ρίζες της η γενιά αυτή είχε κοινά βιοματικά χαρακτηριστικά και κοινούς προβληματισμούς, καθώς και κοινά, γερά ερείσματα στην πρώτη μεταπολεμική γενιά, η οποία την αναγνώρισε ως συνέχειά της και της παραστάθηκε σθεναρά στην εγκαθίδρυσή της και στην αναγνώριση, αποκλείοντας έτσι την τομή και τη φυσική αντίδραση των νεότερων εναντίον των πνευματικών πατεράδων τους. «Νέους της Σιδώνας 1970», τους αποκαλεί ο Μανόλης Αναγνωστάκης στο γνωστό του ποίημα,² όχι χωρίς μια μεγάλη δόση ειρωνείας.

Αλλά ας πάρουμε τα πράγματα με τη σειρά τους: Χώρος της έμπνευσής τους/γενέθλιος τόπος όχι οπωσδήποτε οι μεγάλες ελληνικές πόλεις. Από τους 21 ανθολογούμενους ποιητές, που προτείνει ο Κώστας Παπαγεωργίου με παραδείγματα, μόνον οι 7, συμπεριλαμβανομένου και του ανθολόγου, έχουν γεννηθεί στην Αθήνα.³ Άλλο αν ο χώρος της ενήλικης ποιητικής τους δράσης επικεντρώνεται στην Αθήνα, όπου διάφοροι λόγοι, καμιά φορά και τυχαία περιστατικά,⁴ οι σπουδές, οι μετακομίσεις των οικογενειών τους, η εσωτερική μετανάστευση, ο επαγγελματικός τους προσανατολισμός ή οι βιοτικές ανάγκες τούς μετέφεραν έφηβους ή ενήλικες στην πρωτεύουσα.

Άρα τα άλλα κριτήρια κατάταξης σε μια ομάδα ή γενιά, εκτός από την ηλικιακή σύμπτωση και την κατά μέρος επαρχιακή καταγωγή των εν λόγω ποιητών, είναι το γεγονός ότι οι ιστορικές και κοινωνικές συγκυρίες, όπως η έμμεση, μόνο δια του προφορικού λόγου γνώση των γεγονότων των δεκαετιών '40 και '50, ενισχύουν τον κοινό παρονομαστή των δημιουργών. Επίσης ο χρόνος της εμφάνισής τους, που επηρέασε αναμφίβολα το έργο τους και ειδικά την ποιητική τους στάση και που είναι η ταραγμένη δεκαετία του '70 και λίγο νωρίτερα, κατά την απαρχή της στρατιωτικής δικτατορίας (καταπίεση, καταδίωξη, λογοκρισία, εξορίες, οι εχθρικές ενέργειες των συνταγματάρχων εναντίον κάθε πνευματικής εκδήλωσης), οπωσδήποτε από το έτος 1967 και μετά, δεν μπορούσαν παρά να προκαλέσουν ένα επιπλέον αίσθημα αλληλεγγύης που συνέδεσε τους ποιητές και γενικότερα τους λογοτέχνες της εποχής ενώπιον του κοινού εχθρού, ανεξαρτήτως προέλευσης, πολιτικών

---

1 βλ. σχετικά το βασικό βιβλίο γι' αυτόν τον προβληματισμό, αλλά και γενικότερα: Κ. Γ. Παπαγεωργίου, *Η γενιά του '70, Ιστορία - Ποιητικές διαδρομές*. Αθήνα, Κέδρος, 1989, σ. 32, όπου προτείνει αντ' αυτού τον όρο «Γενιά της άρνησης».

2 Μ. Α., *Τα ποιήματα 1941/1971, Αθήνα, στιγμή, 1985, σ. 186*.

3 Οι υπόλοιποι κατάγονται από την επαρχία: Ν Βαγενάς Δράμα, Α. Βιστωνίτης Κομοτηνή, Α. Ίσαρης Σέρρες, Δ. Καλοκύρης Ρέθυμνο, Γ. Κοντός Αίγιο, Μ. Κυρτζάκη Καβάλα, Μ. Λαϊνά Πάτρα, Χ. Λιοντάκης Ηράκλειο, Γ. Μαρκόπουλος Μεσσήνη, Κ. Μαυρουδής Τήνος, Μ. Πρατικάκης Ιεράπετρα, Β. Στεριάδης Βόλος, Ν. Χατζηδάκι Ρέθυμνο. Μόνον ένας από τον Πειραιά, ο Γιώργος Χρονάς κι ένας από τη Θεσσαλονίκη, ο Αλέξης Τραϊανός.

4 Ενώ π.χ. ο Μιχάλης Γκανάς γεννήθηκε στην Αθήνα, το έργο του περιστρέφεται σχεδόν καθ' ολοκληρίαν περί την Ήπειρο.

καταβολών και ιδεολογίας. Η κοινή σε όλα τα στρώματα άποψη ότι η στρατιωτική δικτατορία και οι μέθοδοι της άσκησης εξουσίας ήταν συνέχεια και συνέπεια του Ψυχρού πολέμου, συνέτεινε εξάλλου στην δημιουργία κλίματος «ενός απροσδιόριστου φόβου» που διέτρεχε σχεδόν όλη την ποίηση της εποχής. Κι αυτό τόσο στο νεώτερο, στο σύγχρονο δηλαδή με τα γεγονότα έργο των ποιητών της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς, η οποία βεβαίως συνεχίζει να γράφει, αλλά και στους πρωτοεμφανιζόμενους τότε, περί ων ο λόγος:

... Άλλωστε τα παιδιά μεγάλωσαν, ο καιρός εκείνος πέρασε που ξέρατε/ Τώρα πια δε γελούν, δεν ψιθυρίζουν μυστικά, δεν εμπιστεύονται./ Όσα επιζήσαν, εννοείται, γιατί ήρθανε βαριές αρρώστιες από τότε/ Πλημμύρες, καταποντισμοί, σεισμοί, θωρακισμένοι στρατιώτες ...⁵

λέει ο Αναγνωστάκης, ενώ η νεώτερη Τζένη Μαστοράκη μεταθέτει το αντικείμενο του φόβου της στα «Παντρολογήματα»:

Αστράφτουν όλα τότε σαν τις ελληνικές ταινίες, τα παντρολογήματα του καλού μου με το τίμιο κορίτσι, κι εγώ περιμένω απέξω, πάντα φοβόμουν τα αίματα και τις μουσικές, ιδίως άμα παίζονε πολύ δυνατά κι όλοι ανοιγοκλείνουνε το στόμα τους χωρίς ν' ακούγονται ...⁶

Η ποίηση της ήττας, είτε την παραδέχονταν οι πρώτοι μεταπολεμικοί ποιητές - αυτόπτες μάρτυρες - είτε όχι, έριχνε τη βαριά σκιά της πάνω στους επερχόμενους, με αποτέλεσμα να διατυπώνουν μια άρνηση και μια μοναχική στάση ζωής, που στην καλλίτερη περίπτωση ταυτίζεται με αμφισβήτηση.

Αλλά τι «αμφισβητούσαν» συγκεκριμένα οι ποιητές και γενικότερα οι λογοτέχνες αυτής της γενιάς; Αν αφήσουμε στην άκρη την άποψη ότι η λογοτεχνία είναι έτσι κι αλλιώς από τη φύση της ασυμβίβαστη, ανατρεπτική, «αντιδραστική» απέναντι στα καθιερωμένα και στα πάγια, αντιεξουσιαστική, υποσκαπτική⁷, και αν λάβουμε υπόψιν ότι ειδικά η δεκαετία του '60 με τον Μάη του '68 στην Ευρώπη και γενικότερα στον δυτικό κόσμο, με τη γενιά των beat και τη σεξουαλική απελευθέρωση, δημιούργησε σχεδόν διεθνώς την αντικουλτούρα, ή την «κουλτούρα της αμφισβήτησης», η οποία, έστω και αργότερα, επηρέασε και την ελληνική κοινωνία, τις τέχνες και προπαντός τη λογοτεχνία,⁸ αντιμετωπίζουμε το ερώτημα, σε τι συνίσταται η αμφισβήτηση ειδικά στην ελληνική ποίηση; Ας δούμε ένα τουλάχιστον πεδίο, όπου αυτή ακούγεται πιο έντονα, του έρωτα δηλαδή:

Η σάρκα έγινε σελίδα/ το δέρμα χαρτί/ το χάδι έννοια αφηρημένη/ το σώμα καινούρια θεωρία του ανύπαρχτου... (Κατερίνα Αγγελάκη-Ρουκ)

Ο χώρος λιγοστεύει σε μια κάμαρα./ Νανάγια - όνειρα εκφυλισμένα... Η γυναίκα/ στον τοίχο θα ξεφτίζει./ Θα σε κωττούν τα σάπια μάτια της./ Καθώς θ' απομακρύνεται/ η πόλη στον ορίζοντα. ... (Αναστάσης Βιστωνίτης)

Κατέβασε γρήγορα το πουκάμισο/ και μου έδειξε μια βρωμερή πληγή στην μασχάλη/ - Μην περιμένεις τίποτα από μένα μου είπε/ θα σαπίσω απάνω σου όπως αυτό το έκζεμα με κατατρώνει ... (Νατάσα Χατζιδάκι)

Το δέρμα της είχε κάτι απ' το χρώμα του σταριού/ έφηνε ξαφνικά για το Παρίσι/ θυμάμαι πόσο ήσυχα έφτιαχνε τη βαλίτσα της.../ Μου είπε τα σημαντικότερα μ' ένα ίσως/ λέγονται μου είπε./ Μονάχα να σταθείς μια λέξη πριν από τη σιωπή... (Μαρία Λαϊνά).⁹

5 Μ. Α., ό.π., *Μέρες του 1969 μ. Χ.*, σ. 162.

6 Τ. Μ., Τ. Π. στην *ανθολόγηση του Κ. Γ. Παπαγεωργίου*, ό.π., σ. 128.

7 Ο όρος από τον Γιάννη Κοντό στη συνομιλία με τον Κ. Γ. Παπαγεωργίου στο περιοδικό *poetix*, τ. 2, χειμώνας 2009-10, σελ. 16 κ.ε. με τίτλο: Η εξουσία δεν αγαπά τους ποιητές.

8 Βλ. σχετικά στο περιοδικό *διαβάζω* 352, Αφιέρωμα: Η κουλτούρα της αμφισβήτησης, κινηματογράφος, θέατρο, μουσική, Μάιος 1995, σελ. 101 κ.ε.

9 Τα, αναγκαστικά, κουτσοσυρεμένα αυτά παραθέματα προέρχονται από την *Ανθολόγηση του Κ. Γ. Παπαγεωργίου*, ό. π.: Α. Β. *Εν αναμονή*, σ. 112. Ν. Χ.: *Σεξουαλικές Αέναιες Ανταποκρίσεις*, σ.139. Μ. Λ.: *Καθήλωση*,

Πρώτα έρχεται ο φόβος, μετά η άρνηση κι έπειτα η αμφισβήτηση; Ή αντίθετα; Ή μαζί; Κάνοντας αναγκαστικά ένα μεγάλο άλμα από την εποχή των ποιητών της γενιάς του '70 ως σήμερα, αφήνω συνειδητά ένα τεράστιο κενό σχετικά με την εμφάνιση νέων ποιητών των δεκαετιών του '80 και του '90.¹⁰ Συμφωνούμε πάντως, ελπίζω, στο ότι οι γενιές αυτές με τους ποιητές του ιδιωτικού οράματος¹¹ στράφηκαν περισσότερο προς την εσωτερικότητα του ατόμου, προς το υποκειμενικό, αφήνοντας ακάλυπτη, τουλάχιστον εξωτερικά, τη σχέση του ποιητή με τη δημόσια προβληματική. Στο γύρισμα πάλι του 20ού αιώνα παρατηρείται μια ανάπαυλα, ένας περιορισμός της ποιητικής φωνής, κάτι σαν δημιουργικό διάλειμμα, για να ακολουθήσει κάτι σαν έκρηξη με την ανατολή του 21ου.

Γέφυρες ασίγαστες μεταξύ των γενεών υπάρχουν φυσικά πολλές, οι οποίες συνεχίζουν την αδιάπτωτη πορεία τους ως σήμερα, μέσα στο αποκορύφωμα της κρίσης, αντικατροπίζοντας τη ρεαλιστική, τη σουρεαλιστική, αλλά και την ποιητική και φανταστική άποψη του καθενός¹².

Ας πάρουμε παραδειγματικά τον παλαιό Τίτο Πατρίκιο. Το φυσικό τέλος της ζωής, και όχι μόνον της ανθρωπίνης, αντανακλά το τέλος του πολιτισμού, «το τέλος της ιστορίας», την ανεπίστρεπτη φθορά. Ξέρουμε απέξω τα προηγούμενά του ποιήματα. Μα αν δούμε τα νεότατα, σκόρπια δημοσιευμένα ακόμη, διαισθανόμαστε άμεσα, πόσο τον καίει το παρόν του κόσμου:

Όλοι περιμένουμε να ξημερώσει/ όλοι περιμένουμε αισιόδοξοι να έρθει/ εκείνη η περίφημη «άλλη μέρα»/ όμως εκεί που πάει να χαράζει/ έρχεται και μας κόβει την ανάσα/ μια κρύα στιγμή σαν το μαχαίρι,/ αυτή που δεν μπορείς να ξέρεις πόσο πρόκειται να κρατήσει.¹³

Όσο για την αξεπέραστη Κική Δημουλά - και μόνον ο τίτλος τής πιο πρόσφατης συλλογής της «Δημόσιος καιρός» μας προϊδεάζει για το τι την απασχολεί εκτός του προσωπικού της/μας δράματος. Αμείλικτα κριτική, μα όχι απελπισμένη:

Κυριακή. Ό,τι συνέβη το Σάββατο/ σήμερα κλειστό. Εργάσιμο/ μόνο το μνημείο του Άγνωστου/ στρατιώτη./ Η ηρωϊς ασπίδα του νεκρή, λάμψη/ ωχρή τής απονέμει ο ήλιος./ Αεράκι/ κι όπου φύγει φύγει/ το αποδημητικό των λεμονανθών/ άρωμα/ μεσίστια η λιακάδα πατρής.¹⁴

Προφητικός ο Αντώνης Φωστιέρης. Τόσο με όλες του τις ποιητικές συλλογές ως το 2008¹⁵, και ενώ επιφανειακά φαίνεται να τον απασχολεί η προσωπική του, φιλοσοφική σχέση με την ποίηση, καθένα ποίημά του σε συνδυασμό συναισθήματος και πνεύματος εστιάζεται στο τοπίο που το περιβάλλει και αφήνει να εννοηθεί η άμεση σχέση της ταραχής του με όσα συμβαίνουν γύρω του: «Διονυσίου Αιγινήτου 46»,¹⁶ ένα εξωτερικά «ιδιωτικό ποίημα» αποκαλύπτει την αγωνία του μπροστά στη καταστροφή ενός παλαιού, παραδοσιακού τρόπου

σ. 122. Το απόσπασμα της Κ. Α.-Ρουκ από το: *Η αλλοτρίωση της έλξης, από τη συλλογή: Η ανορεξία της ύπαρξης*.

Ποιητές όπως ο Γιώργος Βέης κι ο πρόωρα χαμένος Γιάννης Βαρβέρης αποτελούν μια ειδική περίπτωση· παντού ανένταχτοι και πανταχού δυναμικά παρόντες.

10 βλ. συνομιλία Γ. Κ. - Κ.Γ.Π., ό. π., σ. 26 κ.ε.

11 Για το οποίο παραπέμπω πρόχειρα στην εξαιρετική, σύντομη μα πολύ περιεκτική εισαγωγή του Αλέξη Ζήρα με τίτλο: «Στοχασμοί και Αναστοχασμοί για τα όρια της νέας ποίησης» στο: *Hellenika, Το καινούργιο εντός ή πέραν της γλώσσας. Ανθολογία Νέων Ελλήνων Ποιητών, Αθήνα, Γαβριηλίδης, 2009, (αγγλικά / ελληνικά), σ. 11-29.*

12 Μεταξύ άλλων ο ακούραστος και απτόητος Τίτος Πατρίκιος, η Κική Δημουλά, ο Μάρκος Μέσκος και οι νεότεροι: Κατερίνα Αγγελάκη-Ρουκ, Αντώνης Φωστιέρης, Μιχάλης Γκανάς, Γιάννης Κοντός, Νάσος Βαγενάς κ.ά.π.

13 *Τ. Π., Το χάραμα. Περ. poetix, τχ. 2, 2009-10, s.132.*

14 *Κ. Δ., Δημόσιος καιρός. Αθήνα, Ίκαρος, 2014, σ.12.*

15 οπότε εκδόθηκε ο συλλογικός του τόμος: *Ποίηση, Αθήνα, Καστανιώτης*, όσο και με τη νεότατή του συλλογή «*Τοπία του τίποτα*», Αθήνα Καστανιώτης, 2014.

16 *ό.π. σ. 64.*

ζωής χωρίς ανάλογο αντάλλαγμα, χωρίς παρηγοριά: το χαίνον κενό που ξεσκέπασε η φαγάνα προμηνύει ένα τέλος χωρίς επιστροφή:

Κι εκεί που στρίβεις ξαφνικά/ το δρόμο του σπιτιού σου/ βρίσκεις στη θέση του μια τρύπα ένα βαθύ βγαλμένο δόντι/ .../ Κύριε το σπίτι μου αναλήφθηκε πριν από μένα κι έμεινα/ μια διάχυτη αίσθηση αηδίας κι άδειου/ το σπίτι φουσκωμένο ασκί αιωρείται απάνω/ χιλιάδες μάτια το πυροβολούν θα το τρυπήσουνε...

Εδώ θα ήθελα να αναφερθώ σε έναν Έλληνα ποιητή της Διασποράς στη Γερμανία, ως σύνδεσμο γενεών. Ο Ανδρέας Αρνάκης, που μόλις το 2012 άνοιξε τα γεμάτα του με ποίηση συρτάρια, εξέδωσε την πρώτη του ποιητική συλλογή «Τα άγουρα βερίκοκα»,¹⁷ η οποία, όπως συχνά με τους Έλληνες του εξωτερικού, δεν έγινε ακόμη αντιληπτή στην Ελλάδα, όπου από το 1998 ζει, ούτε θέμα της κριτικής, παρόλο που έχει να δώσει πολλές αφορμές για συζήτηση. Θέμα του εκτός των άλλων η μετανάστευση, τα χαμένα μα όχι θαμμένα όνειρα, και πρόσφατα η αγωνία για τη νέα εκκένωση της χώρας από τη νεολαία της που, υπό άλλες συνθήκες, ξαναπαίρνει το δρόμο της ξενιτιάς:

... Το τίμημα πληρώθηκε ακέραιο/ έως ότου καταλάβουμε πως ήμασταν/ παιδιά της εποχής μας και θύματά της,/ καθώς λενε συγκυριακά./ Μιας άλλης εποχής παιδιά κι εγγόνια/ βγαίνουν τώρα στη γύρα να ψωνίσουν μέλλον./ Αμερική, Ευρώπη. Αυστραλία, Αφρική, ο ίδιος κύκλος, λίγο πιο ψηλά,/ το ίδιο φαύλος όπως ο δικός μας./ ...

Σύντομα ωστόσο στην ποιητική σκηνή κάνουν την εμφάνιση τους και νέοι ποιητές, που, όπως λέει ο Γιάννης Κοντός, δίνουν πολύ ενδιαφέροντα ποιητικά δείγματα, παθιασμένοι για την ποίηση, νέοι που συνδέονται άμεσα με τη νεωτερική μας ποιητική παράδοση, τείνοντας να την ανανεώσουν. Η δε Κατερίνα Αγγελάκη-Ρουκ τονίζει τη μεγάλη χαρά που της δίνουν «νέοι ποιητές, 19, 20, 21 ετών, γράφουν ποίηση τέτοιου επιπέδου» που μου κάνουν τεράστια εντύπωση ...¹⁸ Και ο Κ. Γ. Παπαγεωργίου συμπληρώνει: ...εκτιμώ την ποίησή τους και αισθάνομαι θαυμασμό για το κουράγιο που έχουν σε μια εποχή... που η μοίρα της ποίησης και του βιβλίου διακυβεύεται, μια εποχή να την πω μετα-γουτεμπεργιακή...¹⁹ Ο Κ. Γ. Παπαγεωργίου αναφέρεται εδώ ασφαλώς στη χρήση του διαδικτύου ως πλατφόρμας ανάδειξης νέων κυρίως ποιητών από τον καθιερωμένο πια Γιάννη Δούκα ως στη γενιά του New beat, τον Ελληνοτσετσένιο Γιάσρα Χάλεντ²⁰ π.χ., που έχει πάρει πρόσφατα τεράστιες διαστάσεις όπως επίσης και στην ανάρτηση λογοτεχνικών περιοδικών, που εργάζονται και δημοσιεύουν με γνώση και συνέπεια. Δεν θα υπεισέλθω ωστόσο εδώ στο θέμα αυτό, που χρήζει ιδιαίτερης προσέγγισης και έρευνας. Πάντως και οι δυο εν λόγω ειδήμονες αναφέρουν αρκετά ονόματα, από τα οποία ξεχωρίζω ως ιδιαίτερος επίκαιρους από προσωπική μου εμπειρία τον Αλέξιο Μάινα και την Έλσα Κορνέτη, επειδή νομίζω ότι εκτός από τη θέση που κατέχουν στον κύκλο των νέων ποιητών, έχουν δει με ιδιαίτερο μάτι την εποχή της κρίσης, ο ένας μάλιστα «εξ αποστάσεως», ζώντας στη Γερμανία και είναι σαν να ζητάει να απολογηθεί γι' αυτό. Ο Αλέξιος Μάινας έχει γράψει αρκετά ποιήματα και στις δύο γλώσσες, όπως εξ άλλου είναι και η πραγματικότητά του:

---

17 Ο Αρνάκης γεννημένος το 1937 στη Θεσσαλονίκη, μετανάστευσε καταρχήν για σπουδές στη Γερμανία, όπου διετέλεσε δημοσιογράφος στη ραδιοφωνία της Έσσης, από όπου την εποχή της Χούντας στην Ελλάδα απευθυνόταν με τα σθεναρά του μηνύματα και τη σκληρή για τους δικτάτορες γλώσσα στους Έλληνες της Γερμανίας, αλλά και στους Γερμανούς ακροατές του με ειδήσεις και σχόλια, ενώ συγχρόνως συνέθετε και ποίηση για τον εαυτό του, όπως μαθαίνουμε τώρα. «Η νέα μετανάστευση», στο: Τ. Α. Β., Αθήνα, Ιστορικό Φωτογραφικό Αρχείο Νεώτερης Ελλάδας, σ.12.

18 σε συνέντευξή της στον Δαβίδ Ναχμία (9), βλ. Βικιπαίδεια.

19 βλ. Γ. Κ. - Κ. Γ. Π., συνομιλία ...ό.π. σ. 28.

20 Ο Γιάννης Δούκας τιμήθηκε το 2012 με το «βραβείο πρωτοεμφανιζόμενου ποιητή» του περιοδικού Διαβάζω. Ο Γιάσρα Χάλεντ ζει στα Εξάρχεια, πήρε μέρος σε δύο φεστιβάλ ποίησης στο Βερολίνο, όπου και βραβεύτηκε, ενώ σε ένα δικό του ποίημα στηρίχθηκε η ταινία μικρού μήκους της Ελένης Γιώτη, που πήρε μέρος στο 7. Φεστιβάλ Κινηματογραφικής Ποίησης του Βερολίνου κερδίζοντας ένα από τα τέσσερα βραβεία του φεστιβάλ.

Νύχτα που πέφτει στα δέντρα./ Η ονειροπόληση ίσως ήταν κι αυτή/ ένα είδος νάρκης/ και η απουσία/ μια χαρμόσυνη στέρηση πριν το σμίξιμο./.../ Είχαμε πόθους,/ αλλά μας είπαν αγνώμονες/ που συνδέσαμε την ευγνωμοσύνη/ με την εκπλήρωση/ κι όχι με τις ληλασίες/ του πάθους, τη μάχη του οράματος/ με τη διάπλαση του καρπού,/ όχι με την πατρότητα/ σκέτων σπόρων.²¹

Η δεύτερη είναι η Έλσα Κορνέτη, μια νέα ποιήτρια με πλούσιο ήδη έργο και με ορθάνοιχτα μάτια και αφτιά:

Στέκομαι έκπληκτος/ Και με κοιτώ/ Έγινα αυτό που πάντα ονειρευόμουν/... / Δεν διαμαρτύρομαι ποτέ/... / Με αισθήματα μεταλλικά/ με γλώσσα ανύπαρκτη/ Αφήνομαι στο έλεος/ Όσων με διαλύουν Όσων με σπάνε/ Όσων με κλωτσάνε Όσων με πετάνε/ Όμως εμένα μου αρκεί/ Μόνο για πάντα να με θυμούνται/ Γι' αυτό που πάντα ονειρευόμουν/ Γι' αυτό που έγινα/ Ένα Κουρδιστό Ανθρωπάκι.²²

Αν η ομαδοποίηση της «Γενιάς της αμφισβήτησης» προκάλεσε και ακόμη προκαλεί... αμφισβητήσεις, πόσο μάλλον ισχύει αυτό για τους λογοτέχνες/ποιητές της εποχής της κρίσης, γιατί δεν είναι βέβαια δυνατόν να μιλούμε τώρα για «γενιές», τη στιγμή που η κοινωνική της υφή και διάρκεια δεν είναι, δεν μπορεί να είναι, προσδιορίσιμη. Σήμερα, δηλαδή εδώ και μερικά χρόνια, η δημοσίευση ποιητικών συλλογών είναι, θα τολμούσα να πω, πληθωριστική, όσο ίσως ποτέ στο παρελθόν, πράγμα που δεν αποκλείει επ' ουδενί ποιοτικά ιδιαίτερες φωνές – μερικές από τις οποίες μπορέσαμε ελπίζω να συλλάβουμε. Τα σαφή χαρακτηριστικά που διέκρινε για τη γενιά του '70 ο Κ. Γ. Παπαγεωργίου με οξυδέρκεια, αλλά και με λεπτή διαίσθηση, θα μπορούσαν να σταθούν υποστηρικτικά στην αναζήτηση ανάλογων κριτηρίων για την ποιητική παραγωγή της εποχής μας. Κάτι που κυρίως αμφισβητούν οι λογοτέχνες σήμερα είναι τα αίτια της κρίσης, όπως μας τα παρουσιάζει η πολιτική, συνεχίζοντας τον επιλεγμένο ή επιβεβλημένο έξωθεν δρόμο της, και δεν πρόκειται ν' αλλάξει ρότα. Η υπαρξιακή αγωνία στο έπακρον, η αυτό-αμφισβήτηση, η διαμαρτυρία, όχι τόσο η άρνηση, αλλά η απελπισία και η αντίσταση - εδώ ιδιαίτερα του έντεχνου λόγου – εντείνεται, καθώς προστίθεται και η μεγάλη απογοήτευση για την εκμετάλλευση του απεργιακού και διαδηλωτικού δικαιώματος και άρα την αναποτελεσματικότητά του. Να σημειωθεί ακόμη πως η γλώσσα της νέας ποίησης συνεχίζει να κατέχει τη σιγουριά της καθομιλουμένης με την νεωτεριστική εξέλιξη που εισήγαγαν οι προηγούμενες γενιές, ουδείς φόβος μπροστά σε ξένες ή ξενόφερτες λέξεις και βέβαια ούτε μπροστά στη χρήση λέξεων από την καθαρεύουσα, αλλά και από τη νέα τεχνολογία, είτε τη δέχονται οι ποιητές είτε την αποποιούνται. Η ειρωνεία εξακολουθεί να είναι βασικό χαρακτηριστικό, - αντίθετα, εγώ τουλάχιστον, νιώθω σοβαρή έλλειψη χιούμορ – ενώ μόνον ψήγματα σαρκασμού μπορώ να διακρίνω.

Αυτό εξ άλλου που διαπιστώνει ο Κ. Γ. Παπαγεωργίου για τη γενιά του '70, ότι η ποίηση δεν μπήκε στον μηχανισμό 'παραγωγής και ζήτησης' όπως η πεζογραφία, και γι' αυτό διεφύλαξε τον ουσιαστικό της δημιουργικό πυρήνα, υπακούοντας στα κελεύσματα της απόλυτης ελευθερίας,²³ ισχύει, πιστεύω και για την ποίηση της εποχής της κρίσης.

---

21 Α. Μ., Το κρανίο του Άβελ, Νέα Εστία, τ. 1858, Ιούνιος 2013.

22 Ε. Κ., το ποίημα „Συμπάσχοντας με την ανθρωπότητα“ θα δημοσιευθεί προσεχώς δίγλωσσο, δηλ. και σε αγγλική μετάφραση.

23 στη συνομιλία με το Γ. Κοντό, ό.π., σ. 30.